

Eestikeelsele õppele üleminekuga seotud raskused – probleem või sümptom?

Aet Kiisla

Tartu ülikooli Narva kolledži avaliku halduse õppejõud, endine põhikooli matemaatikaõpetaja

Pärast Eesti iseseisvuse taastamist on vene õppekeelega koole püütud korduvalt ja erineval moel ülejäänud Eestiga tihedamalt siduda. Eesmärgiks on see, et vene emakeelega lastel oleks Eestis konkurentsivõimeline haridus. Et neil oleks lihtsam järgmistes õppeastmetes ja tööturul end realiseerida. Nüüd tuli haridus- ja teadusministeerium välja kavaga üldhariduskoolid täielikult eestikeelsele õppele üle viia¹ ja see tekitas teravat reaktsiooni.

Igas kandis, igal teemal ja igas rahvusrühmas on inimesi, kes alati ja kõige peale hädaldavad või mõnitavaid kommentaare kirjutavad. Ilmselt on neid mõistlik mõõdukalt ignoreerida. Küll aga ei tohiks ignoreerida neid inimesi, kes päriselt tahavad kursis olla, kaasa rääkida ja jõudumööda abiks olla. Kui ärevile on aetud inimesed, kes on loomult maailmaparandajad ja eelnevaltki tegusid teinud, siis pole asjad hästi. Kirjutan nende inimeste reaktsioonist eestikeelsele õppele ülemineku teemal.

Võtan endale vabaduse kirjutada positsioonilt, mida pole võimalik õppida ega töökohustusena omandada. Olen olnud aastaid aktiivne idavirulane, kaua aega Narvas töötanud ja elanud. Minu rikkus on minu tutvusringkond. Hoian seda teadlikult ja hea meelega mitmekesisena. Mida kogen igapäevastest vestlustest siinkandi tuttavatega, ei ole võimalik lugeda ajalehest ega teadusartiklist.

---

¹ <https://hm.ee/uleminek>

Hakkame üle minema – reaktsioonid

Seoses eestikeelsele õppele ülemineku teemaga on sõnumid piltlikult ja üle võlli võimendades olnud sellised.

Narvakad: „Meid hävitatakse! Päris õpetajate asemel võetakse tööle inimesed, kes oskavad õiget keelt, kuid ei oska ei ainet ega õpetada. Lubatud suurema palga eest tulevad siia ainult õnneotsijad. Kui üldse kedagi leitakse. Niigi on õpetajatest puudus.“

Ministeeriumi esindajate ja nende mõttekaaslaste jutt kõlas enam-vähem selliselt: „Rahunege maha, meil on plaanis ka avalikult rääkida, kui kõik olulised otsused on juba tehtud. Mida te närveerite?“

Esmalt ilmus uudistesse teade, et nüüd hakkamegi eestikeelsele õppele üle minema ja tagasiteed pole. Minu esimene reaktsioon oli sapine, sest seda juttu on räägitud alates taasiseseisvumisest.

Uudist üleminekust hakkasid kohalikud venekeelsed arvamussliidrid ja muidu aktiivsed arvajad jagama sotsiaalmeedias ja tuure lisandus tundidega. Ma ütleks, et uudis tuli liiga tühjana, ilma mõistlike selgitustega ja täpsustusteta. See kõlas nagu hurraa-hüüe ilma läbimõeldud plaanita. Seetõttu polnud need tuurid üllatavad. Enim kõlas kommenteerijate seas hämming selle üle, kust leitakse eestikeelsed õpetajad kõikidesse nendes koolidesse, mis praegu vene keeles õpetavad. Mõte sellest, et venekeelsed õpetajad võiks eesti keele ära õppida, tekitas kaasamõtlejates huvitavat reaktsiooni. Nii eestlased kui ka venelased reageerisid mainitud mõttele sisuliselt ühtmoodi, kuigi sõnastasid selle erinevalt. Lühidalt – kui pole siiani ära õppinud, ei õpi ka nüüd.

Õigustused sellele seisukohale olid seotud õpetajate ajapuudusega ja sobivate kursuste või muude õppimisviiside puudumisega. Õppimisviiside puudumise argumenti saab kerge vaevaga ümber lükata. Ajapuudusele osutamine oli mulle aga veidi ootamatu. Olnud ka ise õpetaja, tean, et tõesti jääb palju tööd ka koju ja et ilma korraliku ettevalmistuseta tundi minna ei taha. Väidetavalt ei jää töö ja pere kõrvalt aega kuskil kursustel käimiseks. Osaliselt võib see tõsi olla. Öelda selle peale, et prioriteetide küsimus, on nagu öelda, et tee vähem tööd või tegele perega vähem. Kindlasti leiab võimaluse see, kes päriselt tahab. Nagu paljud eestlased on selle olukorra kohta öelnud, pole küsimus keeleoskuses, vaid suhtumises. Kõlab süüdistusena või hinnanguna, aga ma ütlen, et ei ole.

Õpetajatel on tõepoolest olnud igasuguseid toredaid võimalusi keeleoskust arendada. Neid projekte ja programme on igale maitsele ja õpieelistusele. Ka erialaseid koolitusi saab ju eesti keeles läbida. Narva kolledžis töötades olen näinud, kui palju neid on pakutud. Eestikeelsed koolitused ei ole sama populaarsed kui venekeelsed, kuid see pole puhtalt keele küsimus. Kummalisel kombel tuleb siin mängu hoopis kultuuri-teema. Eestikeelsed koolitajad ei leia alati viljakat pinnast oma meetoditele ja õpetamisviisile. Nii nagu eestlastel on raske mõista vene nalju.

Üht koolitust ise läbi viies nägin väga elutervet koostööd eesti keelt hästi valdavate ja vähema keeleoskusega õpetajate vahel. Paar inimest ei öelnud mitmepäevase koolituse jooksul ühtegi eestikeelset sõna, aga keegi ei pööranud sellele tähelepanu ja neil lasti lihtsalt olla. Meie kolleegiga õpetasime eesti keeles. Igasuguseid olukordi tuleb ette. Viimasel ajal on Ida-Virumaa õpetajad kuidagi passiivsed. Räägitakse, et ollakse äraootaval seisukohal, kas üldse on mõtetki koolituda. Võib-olla lastakse lahti ja siis pole enam vahet. On ka neid õpetajaid, kes nüüd on töökaotuse hirmus eesti keelt õppima hakanud. Vast läheb hirm üle ning asendub õpi- ja töörõõmuga.

Värskest pärast eestikeelsele õppele ülemineku otsust jõudis minuni teade ministeeriumi korraldatavast infotunnist. Kuna tegu on põletava teemaga, tahtsin seda teadet sotsiaalmeedias jagada. Ministeeriumi kodulehelt infot ei leidnud. Selgus, et see polnudki avalik infotund, ma olin lihtsalt mingis õiges meililistis. Minus tekitavad sellised asjad alati trotsi, ma eelistan avatud valitsemist ja suurt läbipaistvust. Niisiis levitasin ikkagi teadet neile, kelle puhul teadsin, et neil on midagi öelda ja asjalikku küsida. Infotunnis osales ka minister ja üks mõte tema jutust jäi mulle eriliselt kõrva kõlama. Õpetajate keeleoskuse nõudega on liiga kaua küllaltki tüh-jalt ähvardatud. Natuke nagu koera saba jupikaupa lõikamine või „Hunt! Hunt!“ hõikamine. Nii ongi. See teema on tõepoolest ebamõistlikult kaua veninud, sest arusaadavalt pole see poliitiliselt populaarne jutt. Hea, et nüüd on muutused päriselt käes.

Milles siis aga probleem on? Kindlasti mitte eestikeelsele õppele üleminekus põhimõtteliselt. Osa seni vene keeles õpetanud õpetajatest õpivad usinalt eesti keelt, osa lahkuvad sobivamale tööle ja uued riigigüm-naasiumid meelitavad tööle õpetajaid ka väljastpoolt regiooni. Samal ajal suletakse osa koolidest laste vähesuse tõttu. Kui palju ja milliseid õpetajaid vajame? Millist õppetööd vajame? Millist tööelu vajavad noored õpetajad?

Milles on tegelikult probleem?

Kõigis koolides pole tööjõupuudust. Rohkem raskusi on perifeerias, kus „pole midagi muud teha“. Ka eestikeelsele õppele üleminek on aktuaalseim perifeerias, täpsemalt Ida-Virumaa linnades. Mingis mõttes on eestikeelsele õppele üleminek lihtsalt lakmuspaber ja demonstratsioon, et probleemid on seotud tahtmisega kooli tööle minna. Mitte õpetajakoolitusega, vaid just kooli tööle minemisega! Õpetajakoolituses sama suurt kriisi pole kui koolides, õppekohtade arvu on viimasel ajal märkimisväärselt suurendatud.²

Probleem pole ka eesti keeles endas, vaid jäigas haridussüsteemis, mis ei ole noorele õpetajale kutsuv. Sageli öeldakse, et noored õpetajad ei jää kooli püsima. Kõlab, nagu see oleks õpetaja elukutsele ainulaadne olukord. Pigem ei ole. Pigem on tööturg ja noored töötajad laiemalt teistsugused kui varem.³ Lahkumise põhjus ei tarvitse, aga võib olla koolitöö eripära. Nooremad töötajad soovivad sageli paindlikkust ega soovi ükskõik millisele tööle 100% pühenduda. Seda ei peaks vaatama probleemina, vaid sellest tuleks maksimaalselt kasu lõigata. Laia silmaringiga ning mitmekülge töökogemusega õpetaja võiks olla väärtus, mitte tülikas väljakutse kooli juhtkonnale.

Noorte õpetajatega päevakorda ilmunud töö paindlikkuse teema võiks saada lahendusi koroonaaegsest distantsõppe kogemusest. Õpetajatel peaks olema praktiliselt lihtsasti teostatav võimalus töötada osakoormusega ja paindlikumalt. Tuleks lisada traditsioonilisele kontaktõppele koduõppe ja distantsõppe võimalused, et igavlevad geniused teisi ei häiriks ja õpetajal õpetada laseks.⁴ Ma ise oleks küll nõus vaba programmi järgi koduõppel oleva lapsega toimetama ja selle võrra vähem klassi kantseldama. Samuti oleks ma nõus veebipõhiselt toetama neid, kes kooliprogrammi järgi iseseisvalt õpivad. Mõnikord võiks ka klassis hullata, aga

---

² Pedaste, Margus. Luubi all järelkasv. Teaduste akadeemia hariduskomisjon: kui palju õpetajaid Eesti vajab ja miks neid ei ole? Õpetajate Leht, 28.10.2022. <https://opleht.ee/2022/10/luubi-all-jarelkasv-teaduste-akadeemia-hariduskomisjon-kui-palju-opetajaid-eesti-vajab-ja-miks-neid-ei-ole/>

³ Kuhu kaovad noored õpetajad? Statistikaameti blogi, 4.10.2022. <https://www.stat.ee/et/uudised/kuhu-kaovad-noored-opetajad>

⁴ Kiisla, Aet. Enne, kui kriis raisku läheb. Õpetajate Leht, 12.06.2020. <https://opleht.ee/2020/06/enne-kui-kriis-raisku-laheb/>

see peaks olema loovam ja mängulisem. Matemaatikat üheskoos klassis tuupida ei ole kunagi ülemäära mõistlik mõte olnud. Üks suurimaid raskusi on kõigiga arvestamine ja laste kantseldamine. Kui kodus lastaks õppida neil, kelle jaoks see on sobivam, poleks nii palju distsipliiniprobleeme. Distsipliiniprobleemid tulevad peamiselt igavusest.

Metoodika ja õppematerjali saab õpetaja üsna vabalt valida. Aga öelda osale peredest, et ärge kooli tulge, pole õpetajal õigust. Mis kasu sest koroonast siis oli, kui samamoodi ühes ruumis õppimist idealiseerides ja kõigile peale surudes jätkame? Mis kasu on perifeeria tühjenemisega seotud koolide arvu vähendamisest, kui me tänu sellele ainult parimaid õpetajaid värvata ei taipa?

Kui kivistunud vaadetega, õppimisvõimetu ja sunnismaine „maa sool“ jääb koolide sulgemise tõttu tööst ilma, on see hea. Ju on sellisele inimesele vaja tugevamat märki, et oma elus võiks midagi muud teha. Lastel ka parem.

Aastaid tagasi korraldasime Narvas (eel)arvamusfestivalil arutelu venekeelse hariduse üle Eestis. Kaasatud olid väga erinevate vaadetega ja suure kogemusega inimesed. Arutelu hoidsime tugevalt raamides, st süüdistada ja minevikku vaadata ei lubanud. Rääkisime ainult tulevikust. Arutelu rühmades oli sundimatu ja sisukas. Kokkuvõtete tegemist sattus kuulama üks vanem daam. Ta ahmis õhku ja palus mikrofoni. „Kes te olete ja mida teiega tehtud on?“ oli tema küsimus. Ta ei suutnud ära imestada, et kõik rääkisid eestikeelse hariduse ja koos õppimise poolt. Kõik, sõltumata emakeelest, vanusest, elukohast. Vanem daam arvas, et kõik need inimesed on ära tinistatud, et venekeelset kooli keegi ei kaitse. Aga see ongi reaalsus. Suurem osa inimestest, eelkõige noortest, peavadki õigeks eesti keeles hariduse saamist. See on raske, aga mõistlik. Vastu vaidlejad kaitsevad oma mugavustsooni ja neid pole kuigi palju.

Igaüks võib oma uskumusele leida kinnitust teadusest, sest teadus ei ole mingi üks monoliitne tükk. Samamoodi saab viidata igasugustele spetsialistidele ja ka rahvustele. Venelased tahavad seda ja eestlased mõtleavad toda. Sageli lisab vürtsi asjaolu, et erinevad seltskonnad üksteisega ei suhtle ja kõik tugineb oletustele või kildkonna valjuhäälsete seisukohtadele, vahel isegi ainult netikommentaatoritele. Nii on see olnud majanduskriisiga, Euroopa Liiduga, koroonaga, Ukrainaga. Täpselt selline olukord on ka nüüd, taaskordsel katsel üle minna eestikeelsele haridusele.

Need aktiivsed inimesed, kes eestikeelsele õppele ülemineku otsusele sõnakalt reageerisid, pole vastu. Nad näevad detaile, mida kaugemalt ei tarvitse näha ja mida kahjuks ka küsida ei taibata. Tähelepanelikumalt ja sügavamale teemasse sisse minnes näeme, et eestikeelsele õppele üleminek ise polegi probleem, vaid toob esile meie koolide tegelikud probleemid. Need on töökorralduse jäikus ning soovimatus või võimetus eelnevatest kriisidest õppida.

OK